

KS. JAN HOJNOWSKI

Bocheniec

ŚW. ANNA

W Jadownikach koło Brzeska, oprócz kościoła parafialnego na południowym krańcu wioski, na wzniesieniu oko. 400 m npm. zwanym Bocheniec, jest jeszcze jeden, niewielki, murowany kościół p. w. św. Anny; skromnie wyposażony, jednak zasługujący na uznanie ze względu na obraz w głównym ołtarzu. Obraz ten, nieznanego bliżej artysty, o rozmiarach 180 × 130 cm przedstawia Maryję podającą Dziecię Jezus św. Annie. Poniżej nich, z lewej i prawej strony obrazu widzimy dwóch mężczyzn, zapewne św. Józefa i św. Joachima. Chrystus i Maryja mają korony na głowach, a św. Anna chustę. Postacie ubrane są w szaty koloru złota, płaskorzeźbione w drewnie. Szata Pana Jezusa jest koloru srebra. Obraz jest czczony jako obraz świętej Anny.

Głównym źródłem do poznania dziejów sanktuarium są Akta Wizytacyjne dekanatu wojnickiego, do którego w przeszłości należały Jadowniki, przechowywane w Archiwum Kurii Metropolitarnej w Krakowie. Pierwszy zachowany protokół z 1565 r. nie zawiera jeszcze wzmianki o Bocheńcu p. w. św. Anny. Informacja o niej sprowadza się do uwagi, że w kaplicy tej można za specjalnym pozwoleniem odprawiać Mszę św. Dokładne początki kościoła nie są znane. Z całą pewnością powstał on przed rokiem 1596¹, a w wieku XVII został gruntownie odrestaurowany i być może rozbudowany przez Władysława Lubowieckiego, sędziego krakowskiej ziemi².

¹ Wskazuje na to polecenie w protokole powizytacyjnym z roku 1596, by nie odprawiać Mszy św. na posiadanym portatylu, ale by postarać się o nowy w Tarnowie (AV 1596, nr 7). Szczegół ten pozwala przypuszczać, że na Bocheńcu odprawiano wtedy na portatylu, którego historii już wówczas nie pamiętano.

² Pewne światło nie pozbawione zagadkowości rzuca na tę kwestię protokół wizytacyjny z r. 1678. Jest w nim powiedziane, że Jadowniki, należące do dóbr królewskich, są w posiadaniu jaśnie wielmożnej pani Lubowieckiej, wdowy po sędzim ziemi krakowskiej, i że w nich, na Bocheńcu, jest kaplica murowana, zbudowana niegdyś przez jaśnie wielmożnego pana Lubowieckiego, sędziego ziemi krakowskiej. „Jadowniki — villa regalis possessionis adraesens generosissime Lubowiecka, iudicis cracoviensis viduae... Capella prope eandem villam in monte Becheniec

Powstanie kościoła można łączyć z ogólnym wzrostem kultu św. Anny na ziemiach polskich w XVI wieku³. Jak niemal każdy kult świętych, tak i kult św. Anny związany jest w szczególny sposób z pewnymi miejscami, które z tego względu noszą miano sanktuariów: najślawniejszym z nich jest Góra Świętej Anny⁴. Oficjalnego kultu św. Anny na ziemiach polskich i diecezji tarnowskiej nie można nazwać wielkim. Wskazuje na to znikoma liczba kościołów pod jej wezwaniem, jak i niewielka liczba osób mających ją za patronkę⁵. Na terenie Jadownik, na Bocheńcu, istnieje wprawdzie kościół p. w. św. Anny, ale zarówno w odniesieniu do przeszłości jak i do czasów współczesnych trudno mówić o jakichś szczególnych przejawach jej czci. W aktach wizytacyjnych biskupów krakowskich z XVI, XVII i XVIII wieku wzmiankowano na marginesie sprawozdań powizytacyjnych z Jadownik o istnieniu kaplicy św. Anny na Bocheńcu, ale jednocześnie dodawano, że w razie potrzeby wszystko, co jest konieczne do Mszy św., zabiera się z kościoła parafialnego i jeżeli sprawuje się tam służbę Bożą, to za zezwoleniem ordynariusza miejscowego. Z żadnego protokołu wizytacyjnego nie dowiadujemy się o jakichś specjalnych formach kultu św. Anny w parafii jadownickiej. Co więcej, w dokumencie z roku 1748 mamy uwagę, w której dotrzyma się pewne zdziwienie wizytatora, że w Jadownikach nie ma Bractwa św. Anny, choć istnieje Bractwo Pomocy dla Ubogich⁶. Nie było go w XIX wieku i nie ma obecnie⁷.

Pewnego przejawu kultu w XIX wieku można się dopatrywać w odrestaurowaniu kościoła na Bocheńcu w 1852 roku i jego uroczystej konsekracji dwa lata później, dokonanej przez bpa J. A. Pukalskiego⁸. Co do oficjalnej

dicto murata, non consecrata, S. Anna dicta, a generosissimo olim Lubowiecki iudice cracoviense extracta... (AV 1678, nr 6). Protokół nie podaje imienia Lubowieckiego i nie mówi jasno, że to mąż żyjącej jeszcze w 1678 r. wdowy był budowniczym kościoła na Bocheńcu. Że jednak chodzi o jej męża Władysława zm. 1676 r. wskazuje piastowany przezeń urząd. Spośród wielu członków tego rodu, piastujących różne urzędy w państwie i posiadających kilka wiosek (m. in. Jadowniki) w dobrach królewskich, tylko o Władysławie wiadomo, że był posłem na sejm i sędzią ziemi krakowskiej (zob.: K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. VI; PSB XVIII, s. 76 i n.). Otóż ramy czasowe jego życia wykluczają go jako fundatora, a pozwalają w nim widzieć raczej gruntownego restauratora. Wniosek ten jest zgodny ze znaczeniem słowa *extractere*. Tym samym pozostaje otwartym zagadnienie dokładnych początków i fundatorstwa kościoła św. Anny na Bocheńcu.

³ Było to reakcją, na negatywną postawę protestantyzmu wobec kultu świętych. Wówczas to podnosi się rangę jej święta (zob.: B. Piechoła, OFM, *Kult liturgiczny św. Anny na Śląsku w świetle średniowiecznych rękopisów liturgicznych*, Rocznik Teologiczny Śląska Opolskiego, 2(1970), s. 114.) a tam, gdzie go nie było, to się go wprowadza (np. w kalendarzu liturgicznym byłego opactwa św. Wincentego we Wrocławiu, ułożonym w drugiej połowie XIII w., a używanym do połowy XVIII w., pod datą 26 lipca obok dotychczasowego patrona dnia „*Jacincti martiris*” w XVI w. dopisano: „*Annae matris Beatae Mariae Virginis. Duplex*”, zob. *Pomniki dziejowe Polski*, seria II, t. IX, cz. 1, s. 60).

⁴ Historię kultu św. Anny w świecie, a w szczególności na Śląsku przedstawia B. Piechoła OFM, art. cyt.

⁵ Na ok. 400 parafii lub quasi parafii diec. tarnowskiej zaledwie w 3 przypadkach mamy kościoły główne p.w. św. Anny; w 4 przypadkach występuje ona jako patronka; w 3 przypadkach stanowi *titulus ecclesiae* kościoła pomocniczego, jak np. na Bocheńcu w Jadownikach: zob.: *Rocznik Diecezji Tarnowskiej 1977*.

⁶ W AV 1748 dek. wojnickiego w odniesieniu do Brzeska czytamy, że działa tam Bractwo św. Anny, a stronicę dalej przy Jadownikach, w związku z uwagami na temat Bocheńca, pada zdanie: „*Confraternitas S. Annae nulla circa hand ecclesiam reperitur, sed Fraternitas sub titulo Pauperum*” (nr 47).

⁷ Przy omawianiu stanu ksiąg parafialnych w Jadownikach, w protokole jednej z wizytacji biskupich, przeprowadzonej w latach 80-tych ub. stulecia, jest też m. in. wzmianka o związku abstynentów — „*Societas abstinentiae et temperantiae*” (ADT), lecz nie o Bractwie św. Anny.

⁸ Odnośny dokument, sporządzony na pergaminie, przechowywany jest w Archiwum Parafialnym w Jadownikach.

służby Bożej na Bocheńcu, odprawia się Msze św. odpustowe w drugi dzień Zielonych Świąt i w niedzielę po 26 lipca ku czci św. Anny. W przeszłości do lat 20-tych naszego wieku bywał też odpust w dniu św. Michała, przyjęło się, że poza Mszami św. w dni odpustowe każdy neoprezbiter z Jadownik, po odprawieniu prymicji w kościele parafialnym, idzie ze Mszą św. również do św. Anny. Obecnie od lat 60-tych, wskutek dogodniejszej komunikacji na Bocheniec, Msze św., zwłaszcza w okresie letnim, nie należą do rzadkości. Są zamawiane przez wiernych mieszkających w pobliżu Bocheńca, jak i pozostałych parafian. Najczęściej są to Msze św. proszące o pogodę i szczęśliwe zbiory, jak również dziękczynne. W okresach zagrożenia klęską żywiołową; długotrwałych deszczy lub suszy, na Bocheńcu odprawia się Msze św. o opiekę Bożą za pośrednictwem św. Anny. Wówczas przybywają też pielgrzymki z sąsiednich parafii: Maszkienic i Dębna. Z Porąbki Uszewskiej co roku na odpust św. Anny przychodzi pielgrzymka na czele z kapłanem i przewodnikiem, który przewodzi w śpiewie i modlitwie po przybyciu do Kościoła. Specjalną pomocą św. Anny okoliczny lud wiąże z właściwościami wody ze studni nazywanej jej imieniem⁹. Pewnym świadectwem kultu może być samo imię Anna, które obok Marii należy do najczęstszych u kobiet jadownickich.

⁹ Znajduje się ona na południowej stronie Bocheńca, w odległości ok. 100 m od kościoła: na płycie cembrowiny znajduje się duża jednolita rzeźba zwrócona ku kościołowi, przedstawiająca św. Annę z Córka i Wnukiem — Maryją i Chrystusem.